

Om tunisisk familjerätt — en replik

En del artiklar tvingas man läsa gång på gång. Det beror inte på att ämnet som sådant är speciellt komplicerat utan på att framställningen är otydlig och på att långtgående slutsatser dras utifrån fragmentariska förutsättningar, förutsättningar som förefaller vara oklara även för artikel-författaren. En sådan artikel är tyvärr lektor Roland Schötts "Tunisisk familjerättsreform — rapport och kommentar" i SvJT s. 106.

Såvitt jag kan förstå, så bygger Schötts rapport inte på några mer djupgående studier i tunisisk familjerätt utan på en artikel i La Presse, 2 november 1993, s. 3. Denna artikel tycks i sin tur bygga på en intervju med "den endast 37-årige domaren Mohammed Habib Cherif", gruppchef vid ett nytt centrum för juridiska och judiciella studier. Cherif beskrivs av Schött såsom "mångsysslande och välanpassad", i övrigt svävar läsaren i okunnighet om denne sagesmans bakgrund.

Schött redogör för reformerna i den tunisiska familjerätten. Han uppger inledningsvis att dessa reformer fokuserar på kvinnans rättigheter. I artikelns fortsättning sägs dock att reformerna syftar till att befästa familjens ställning. I s. k. muslimska länder med fundamentalistiska påtryckningsgrupper har man tidigare kunnat konstatera att det föreligger en motsättning mellan kvinnans rättigheter och en rättspolitik med målsättning att främja familjen.¹

Schött redogör för en lag enligt vilken ett nytt centrum för juridiska och judiciella studier tillskapats. Han redogör sedan för tre konkreta familjerättsliga lagändringar. Den första innebär att även kvinnan kan återkräva sina gåvor till mannen vid en bruten förlovnings, den andra att strafflösdlingen för en äkta make som mördar sin hustru eller hennes älskare på grund av äktenskapsbrott tas bort. Den tredje reformen skulle ta sig uttryck i "en ny, tidsenlig syn på förhållandena mellan makarna. Mannen skall fortfarande vara familjens överhuvud, men han skall låta tala med sig". Mot bakgrund av att mannen, enligt den tunisiska Code du Statut Personnel artikel 23 från 1956, skall "behandla sin hustru väl och leva på god fot med henne" så hade ett förtydligande som redogjorde närmare för hur de legala förhållandena mellan makarna förändrats varit önskvärt.² Jag har även svårt att förstå vad Schött refererar till när han finner mannens bestämmanderätt "tidsenlig". Enligt vårt eget rätts-system infördes t. ex. legal jämställdhet mellan makar i samband med 1921 års GB.

Därefter övergår Schött till att ge en egen kommentar till den tunisiska familjerättsreformen. En dryg tredjedel av denna kommentar bygger på Schötts presumtion att "den tunisiska kvinnan av tradition åtnjuter en art av husbonderätt — eller vad jag skall kalla det".³ Schött baserar detta antagande på att den tunisiska gatubilden "domineras ... *inte för intet* av män" (min kursivering). Detta utgör enligt Schött de "faits reels", något motsägelsefullt av honom själv betecknade som en "mångfacetterad och svärfångad djupstruktur", till vilken modern lagstiftningen skall anpassas. Schött ifrågasätter mot denna bakgrund, dvs. tydligt utifrån sina

¹ Jfr t. ex. Iranska konstitutionen artikel 21.

² Chtioui Ajouij, "Les droits de la femme" s. 109.

³ "Husfrudöme" enligt Kungl. Maj:ts prop. nr 15 /1921 s. 131.

observationer av gatubilden samt ett resonemang om grupptryck, det lämpliga i att genom lagstiftning "insätta ... kvinnlig emancipation eller en allmän liberaliseringsvåg". Man får förmoda att han fruktar att den tunisiska mannen därmed helt skulle utestängas från sitt hem, en fruktan som mot bakgrund av de redovisade lagändringar synes tämligen omotiverad.

Förvisso finns det studier (t. ex. R. Mehdi i "Retfaerd — Nordisk juridisk tidskrift" 1993/3) som visar att vissa muslimska kvinnor i vissa muslimska länder och i vissa socialgrupper har en inofficiell social kontroll. Den kontrollen är betydligt större än de rättigheter lagstiftningen formellt tillerkänner dem. Det har dock påpekats att denna sociala kontroll snarast är ett led i en överlevnadsstrategi än ett reellt hot mot den rådande ordningen. Till detta kommer att social kontroll är just social kontroll. Vid en konflikt är det till syvende og sidst rättsordningens lagar som gäller — också inom utomeuropeisk familjerätt.

Johanna Schiratzki